

Sygn. akt I CSK 139/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 października 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego
w P.

przeciwko Jerzemu K.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną i zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 października 2012 r.,

skarg kasacyjnych obu stron od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 10 listopada 2011 r.,

- 1) **uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego z dnia 22 marca 2011 r., oraz orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania,**
- 2) **oddala skargę kasacyjną pozwanego,**
- 3) **pozostawia Sądowi Apelacyjnemu rozstrzygnięcie o całości kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w pozwie z dnia 10 czerwca 2010 r. wniósł o uznanie względem niego za bezskuteczną umowy darowizny kwoty 12 639 304,02 zł, zawartej 10 lipca 2007 r. pomiędzy jego dłużnikiem, Januszem K., a pozwanym, Jerzym K., oraz o nakazanie pozwanemu, aby zezwolił na przeprowadzenie egzekucji ze swojego majątku wierzytelności powoda wobec Janusza K. w kwocie 3 494 068 zł z odsetkami ustawowymi od 29 grudnia 2010 r. Pismem z dnia 14 marca 2011 r. Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego rozszerzył powództwo o żądanie zasądzenia od pozwanego kwoty 3 494 068 zł z odsetkami ustawowymi od 29 grudnia 2010 r.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 22 marca 2011 r. uznał określoną w pozwie umowę darowizny za bezskuteczną w stosunku do powoda w związku z przysługującą powodowi wobec dłużnika Janusza K. wierzytelnością w kwocie 3 494 068 zł oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3 494 068 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 10 marca 2011 r. W pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu apelacji pozwanego wyrokiem z dnia 10 listopada 2011 r. zmienił częściowo wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę kwoty 3 494 068 zł; w pozostałej części apelacji pozwanego nie uwzględnił.

Według dokonanych w sprawie ustaleń, Janusz K. w złożonej w dniu 10 czerwca 2008 r. korekcie zeznania podatkowego określił należny od niego podatek dochodowy od osób fizycznych za rok 2007 na kwotę 2 562 583 zł. Ze względu na nieuiszczenie tego podatku Naczelnik Urzędu Skarbowego wystawił w dniu 12 czerwca 2008 r. przeciwko dłużnikowi tytuł wykonawczy na kwotę 2 562 583 zł. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 19 września 2008 r. nadał temu tytułowi klauzulę wykonalności. Prowadzona przeciwko dłużnikowi egzekucja okazała się bezskuteczna. Wcześniej, w dniu 10 lipca 2007 r., dłużnik podarował swojemu bratu, pozwanemu Jerzemu K., kwotę 12 639 304 zł. Przełał ją na jego rachunek bankowy. Dnia 12 lipca 2007 r. pozwany zainwestował sumę 12 000 000 zł w jednostki uczestnictwa ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego AXA Życie

Towarzystwo Ubezpieczeń SA. Następnie zaciągnął w Deutsche Bank PBC SA pożyczkę lombardową w wysokości 6 000 000 zł, zabezpieczoną cesją praw z umowy zawartej z AXA Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA. W związku ze zmniejszaniem się wartości jednostek uczestnictwa nabytych przez pozwanego doszło, na żądanie Deutsche Bank PBC SA, do wykupienia przez AXA Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA polisy pozwanego i przekazania na rachunek pożyczki, tytułem jej spłaty, kwoty 5 252 167,88 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego, dokonane ustalenia uzasadniały, po pierwsze, uznanie darowizny dłużnika określonej w pozwie za bezskuteczną w stosunku do powoda na podstawie art. 527 i nast. k.c. oraz, po drugie, zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 3 494 068 zł na podstawie art. 415 k.c. Pozwany przeznaczając uzyskaną od dłużnika korzyść majątkową na inwestycję finansową, a następnie na spłatę pożyczki, wyrządził powodowi szkodę. Stosując domniemanie przewidziane w art. 527 § 3 k.c., należało przyjąć, że pozwany wiedział o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. W konsekwencji jego zachowanie w tym zakresie nosiło znamiona niedbalstwa.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego jedynie częściowo, a mianowicie w zakresie dotyczącym uznania darowizny dłużnika na rzecz pozwanego za bezskuteczną w stosunku do powoda. Nieuzasadnione natomiast w ocenie Sądu Apelacyjnego było zasądzenie na podstawie art. 415 k.c. od pozwanego na rzecz powoda odszkodowania w kwocie 3 494 068 zł. W okolicznościach sprawy nie ma podstaw do przypisania pozwanemu niedbalstwa. Pozwany inwestując pieniądze wykorzystał dostępny, względnie bezpieczny sposób pomnażania korzyści. Swego celu, który mu przy tym przyświecał, nie osiągnął jedynie z powodu niezależnych od niego, niekorzystnych procesów ekonomicznych. Nie było zasadne odwołanie się do art. 527 § 3 k.c. przy rozpatrywaniu winy pozwanego jako przesłanki odpowiedzialności na podstawie art. 415 k.c.

Dochodzona przez powoda kwota 3 494 068 zł nie mogła zostać zasądzona od pozwanego także na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu,

ponieważ nie zostało wykazane, że pozwany wyzbywając się korzyści powinien był liczyć się z obowiązkiem ich zwrotu (art. 409 k.c.).

Ponadto – zdaniem Sądu Apelacyjnego – nie można od osoby trzeciej dochodzić świadczenia na podstawie art. 415 lub 405 k.c. jednocześnie ze skierowaną wobec niej skargą pauliańską. Dochodzenie na podstawie art. 415 lub 405 k.c. przez wierzyciela od osoby trzeciej świadczenia w związku z dokonaniem przez dłużnika na rzecz osoby trzeciej czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela jest uzależnione od uprzedniego uzyskania przez wierzyciela prawomocnego wyroku uznającego wobec niego czynność dłużnika z osobą trzecią za bezskuteczną.

Pozwany skarżąc wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej jego apelację przytoczył jako podstawę kasacyjną naruszenie art. 527 w związku z art. 532 k.c. Zdaniem pozwanego, akcja pauliańska ze względu na przewidziany w art. 532 k.c. skutek jej uwzględnienia nie może dotyczyć czynności prawnych, których przedmiotem są pieniądze. Pieniądze nie są, zdaniem skarżącego, przedmiotem majątkowym, o którym mowa w art. 532 k.c.

Powód kwestionując wyrok Sądu Apelacyjnego w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego i orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego zarzucił naruszenie - w różnych układach i powiązaniach - przepisów art. 405, 409, 527 § 1, 2 i 3, art. 528, 531 i 532 k.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie lub błędną wykładnię, w tym przyjęcie, że w przypadku braku podstaw do zastosowania art. 531 § 2 k.c. konieczną przesłanką skutecznego dochodzenia przez wierzyciela roszczenia o zapłatę od osoby trzeciej, która rozporządziła korzyścią uzyskaną od dłużnika na rzecz osoby trzeciej, jest wcześniejsze uzyskanie prawomocnego wyroku, uznającego czynność prawną dłużnika z osobą trzecią za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 532 k.c., wierzyciel, względem którego czynność prawna dłużnika została w wyniku akcji pauliańskiej uznana za bezskuteczną, może z pierwszeństwem przed wierzycielami osoby trzeciej dochodzić zaspokojenia z przedmiotów majątkowych, które w następstwie czynności uznanej za

bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły. Przewidzianym w tym przepisie skutkiem uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną względem wierzyciela jest więc rozszerzenie ochrony wierzytelności pieniężnych przez dopuszczenie w celu ich zaspokojenia egzekucji nie tylko z majątku dłużnika, ale i z niewchodzących w skład majątku dłużnika praw majątkowych, które stanowiły przedmiot zaskarżonej przez wierzyciela czynności (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 28 listopada 1995 r., I CRN 218/95; 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06; 11 maja 2012 r., II CSK 548/11). Nie powstają trudności w skorzystaniu z uprawnienia, jakie daje art. 532 k.c., w razie rozporządzenia przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli nieruchomością lub inną zindywidualizowaną rzeczą. Trudności w skorzystaniu z tego uprawnienia wyłaniają się natomiast wtedy, gdy przedmiotem czynności dłużnika są – jak w niniejszej sprawie - pieniądze (lub inne rzeczy zamienne). Takie przedmioty ulegają na ogół zmieszaniu z innymi tego samego rodzaju składnikami majątku osoby trzeciej. Wskutek tego w chwili podjęcia egzekucji przez pokrzywdzonego wierzyciela nie ma możliwości ustalenia, które z nich były przedmiotem kwestionowanej czynności dłużnika. Tym samym nie jest wówczas możliwe przewidziane w art. 532 k.c. dochodzenie w drodze egzekucji zaspokojenia z oznaczonych przedmiotów, które w następstwie czynności dłużnika wyszły z jego majątku albo do niego nie weszły.

Jednakże trudności w stosowaniu art. 532 k.c. w przypadkach, w których przedmiotem czynności dłużnika są pieniądze lub inne rzeczy zamienne, nie uzasadniają formułowanego przez pozwanego wniosku o niedopuszczalności wystąpienia w tych przypadkach z akcją pauliańską.

Założenia leżące u podstaw przepisów o akcji pauliańskiej są w pełni aktualne także we wszystkich tych przypadkach, w których w wyniku rozporządzenia przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli pieniędzmi lub innymi rzeczami zamiennymi dochodzi do ich zmieszania z takimi samymi składnikami majątku osoby trzeciej. Byłoby całkowicie niezrozumiałe w świetle tych założeń, dlaczego ochrona udzielana wierzycielowi w drodze akcji pauliańskiej obejmowałaby np. dokonaną przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli darowiznę, ze skutkiem rozporządzającym, obrazu o określonej wartości, a nie obejmowałaby dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli darowizny,

ze skutkiem rozporządzającym, pieniędzy w ilości odpowiadającej tej wartości - tylko dlatego, że jej przedmiotu nie można już zidentyfikować w majątku osoby trzeciej. Wspomniane trudności w stosowaniu art. 532 k.c. w przypadkach, w których przedmiotem czynności dłużnika są pieniądze lub inne rzeczy zamienne, powinny więc skłaniać nie do wnioskowania o niedopuszczalności akcji pauliańskiej w tych przypadkach, lecz do dostosowania skutków uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną względem wierzyciela do specyfiki tych przypadków. Należy mianowicie przyjąć, zgodnie z postulatami wysuwanymi w doktrynie, że w tych przypadkach wierzyciel jest uprawniony do prowadzenia w następstwie wyroku pauliańskiego egzekucji z całego majątku osoby trzeciej. Jak wiadomo, powód w pozwie wniósł o nakazanie pozwanemu, aby zezwolił na przeprowadzenie egzekucji wierzytelności powoda wobec dłużnika z całego swego majątku, żądanie to jednak – prawomocnie oddalone – było zbędne, ponieważ w wyroku pauliańskim nie ma potrzeby wyrażania obowiązku osoby trzeciej znoszenia egzekucji wierzytelności powoda wobec dłużnika; obowiązek ten powstaje z mocy samego prawa z chwilą uprawomocnienia wyroku pauliańskiego (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1997 r., I CZ 176/97).

Poza tym w sprawie o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, osoba trzecia, która uzyskała przysporzenie wskutek tej czynności, jest, jak się przyjmuje zarówno w piśmiennictwie, jak i orzecznictwie, biernie legitymowana nawet wtedy, gdy - tak jak pozwany – rozporządziła przedmiotem przysporzenia na rzecz innej osoby, a nie zachodzą przesłanki do bezpośredniego pozwania tej innej osoby zgodnie z art. 531 § 2 k.c. Uprawnienie wierzyciela do zaspokojenia się w drodze egzekucji z przedmiotów majątkowych, które w następstwie czynności uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły, nie jest bowiem jedynym skutkiem uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną, doniosłym w relacji wierzyciel - osoba trzecia (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011 r., III CZP 132/10).

Z tych względów skarga kasacyjna pozwanego jako bezzasadna została na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalona (pkt 2 sentencji).

2. Jak wyżej zaznaczono, uprawnienie wierzyciela do zaspokojenia się w drodze egzekucji z przedmiotów majątkowych, które w następstwie czynności uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły, nie jest jedynym skutkiem uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną, doniosłym w relacji wierzyciel - osoba trzecia. Wierzyciel, względem którego czynność prawna dłużnika została uznana za bezskuteczną, może być też chroniony na zasadach ogólnych. W piśmiennictwie i orzecznictwie przyjmuje się zgodnie, że gdy osoba trzecia rozporządziła przedmiotem przysporzenia na rzecz innej osoby i nie zachodzą przesłanki do bezpośredniego pozwania tej innej osoby stosownie do art. 531 § 2 k.c., wierzyciel może dochodzić odszkodowania od osoby trzeciej, jeżeli jej zachowanie nosiło znamiona deliktu (art. 415 k.c.).

Jeżeli osoba trzecia rozporządziła przedmiotem przysporzenia na rzecz innej osoby w okolicznościach niepozwalających na zastosowanie art. 531 § 2 k.c., należy także dopuścić – wbrew opinii części piśmiennictwa - zgodnie z jednolitym stanowiskiem orzecznictwa Sądu Najwyższego, możliwość dochodzenia od osoby trzeciej przez wierzyciela, względem którego czynność dłużnika została uznana za bezskuteczną, roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (zob. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia: 27 lutego 2004 r., V CK 272/03; 30 września 2004 r., IV CK 30/04; 3 lutego 2005 r., II CK 412/04; 27 stycznia 2006 r., III CSK 120/05; 12 czerwca 2008 r., III CZP 55/08; 24 lutego 2011 r., III CZP 132/10).

Wyrok wydany w wyniku uwzględnienia powództwa opartego na art. 527 § 1 k.c. ma charakter konstytutywny. Z chwilą jego uprawomocnienia się zaskarżona przez wierzyciela czynność prawna dłużnika z osobą trzecią staje się bezskuteczna względem wierzyciela. Skutek ten następuje z mocą wsteczną. Po uprawomocnieniu się wyroku pauliańskiego zaskarżoną czynność prawną dłużnika z osobą trzecią należy zatem uważać za bezskuteczną względem wierzyciela już od chwili jej dokonania. Wsteczny w tym zakresie skutek wyroku pauliańskiego jest przejawem ogólnej zasady, że konsekwencje uchybień zaistniałych przy podejmowaniu aktu prawnego zostają odniesione w razie późniejszego jego podważenia z powodu tych uchybień (wzruszenia, unieważnienia, zacepienia, ubezskutecznienia) do chwili jego podjęcia (zob. np. art. 84 i 87 k.c., a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2003 r.,

II CK 438/02, i 9 października 2003 r., I CK 150/02). Jakkolwiek możliwość prowadzenia przez wierzyciela przewidzianej w art. 532 k.c. rozszerzonej egzekucji powstaje dopiero po uprawomocnieniu się wyroku pauliańskiego, to jednak ze względu na wsteczną moc ubezskuteczenia zaskarżonej czynności prawnej wierzyciel powinien się móc zaspokoić z jej przedmiotu w granicach korzyści uzyskanej przez osobę trzecią od dłużnika. Już więc od chwili dokonania przez dłużnika czynności prawnej uznanej za bezskuteczną względem wierzyciela przeznaczeniem korzyści majątkowej uzyskanej przez osobę trzecią od dłużnika jest jej użycie w celu zaspokojenia wierzyciela. Tytuł prawny nabycia korzyści przez osobę trzecią jest więc od samego początku bezskuteczny względem wierzyciela.

Mimo wysuwanych w tym względzie wątpliwości, w rozpatrywanej sytuacji spełniona jest przesłanka zubożenia po stronie wierzyciela. Wartość wierzytelności zależy od możliwości jej zaspokojenia z majątku dłużnika, którym on odpowiada wobec wierzyciela. Jeżeli majątek dłużnika ulega uszczupleniu wskutek czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, a skutkiem tej czynności, mimo uzyskanego wyroku pauliańskiego, nie można zapobiec przez skierowanie egzekucji do przedmiotu zaskarżonej czynności, ze względu na rozporządzenie tym przedmiotem przez osobę trzecią w okolicznościach wykluczających zastosowanie art. 531 § 2 k.c., wierzytelność powoda niewątpliwie traci na wartości, a do jego majątku nie wchodzi to, co stanowiłoby zaspokojenie jego wierzytelności, gdyby egzekucja z przedmiotu zaskarżonej czynności była możliwa. Artykuł 405 k.c., stanowiąc o obowiązku zwrotu korzyści uzyskanej kosztem majątku innej osoby, nie zacieśnia zubożenia danej osoby tylko do przypadków transferu wartości z jej majątku.

Istnieje tu także wymagany związek między zubożeniem wierzyciela a wzbogaceniem osoby trzeciej. Nie dochodzi wprawdzie do bezpośredniego transferu korzyści z majątku wierzyciela do majątku osoby trzeciej, ale taki transfer między majątkiem zubożonego a wzbogaconego nie jest konieczną przesłanką zastosowania art. 405 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CSK 274/09). Przepis ten wymaga tylko, aby wzbogacenie określonej osoby nastąpiło kosztem innej osoby. Przekonuje wyrażony w nauce prawa cywilnego pogląd, że o istnieniu wymaganego przez art. 405 k.c. związku między

zubożeniem a wzbogaceniem decyduje zachowanie przez wartość stanowiącą wzbogacenie tożsamości z wartością uszczuplającą majątek zubożonego. Dowód tożsamości zubożenia wierzyciela wskutek krzywdzącej go czynności prawnej dłużnika ze wzbogaceniem osoby trzeciej, gdy osoba ta rozporządziła uzyskaną korzyścią na rzecz innej osoby w okolicznościach niepozwalających na zastosowanie art. 531 § 2 k.c., nie nasuwa trudności. Dobrze ilustruje to rozpoznawana sprawa. Z kwoty będącej przedmiotem darowizny na rzecz pozwanego powód powinien się móc zaspokoić w sposób przewidziany w art. 532 k.c. W zakresie, w jakim do tego nie doszło, odpowiednia wartość pozostała w majątku pozwanego; także w postaci surogatów, jakie stanowiły nabyte jednostki uczestnictwa ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego, a następnie - kwoty użytej do spłaty pożyczki lombardowej. Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 406 k.c., obowiązek wydania korzyści obejmuje nie tylko korzyść bezpośrednio uzyskaną, lecz także wszystko, co w razie zbycia, utraty lub uszkodzenia zostało uzyskane w zamian tej korzyści albo jako naprawienie szkody. Stosowanie tego przepisu wyprzedza stosowanie art. 409 k.c. Co do art. 409 k.c. należy też pamiętać, że dotyczy on tylko tzw. konsumpcyjnego, nieproduktywnego zużycia uzyskanej korzyści (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., II PK 272/09), a takim zużyciem nie jest przeznaczenie korzyści uzyskanej przez wzbogaconego na spłatę długu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1964 r., I CR 211/63). Sąd Apelacyjny nie uwzględniając pierwszeństwa zastosowania art. 406 k.c. przed art. 409 k.c. oraz tego, że nie jest zużyciem, o którym mowa w art. 409 k.c., przeznaczenie uzyskanej korzyści na spłatę długu wzbogaconego, niewątpliwie dopuścił się błędu w stosowaniu art. 409 k.c., a w konsekwencji także błędu dotyczącego możliwości zastosowania art. 405 k.c.

Spełniona w rozpatrywanej sytuacji jest również przesłanka braku podstawy wzbogacenia. Wbrew odmiennym poglądom niektórych autorów, podstawy wzbogacenia osoby trzeciej kosztem wierzyciela nie stanowi tu czynność prawna dłużnika dokonana z osobą trzecią. Czynność ta jest wprawdzie ważna, niemniej z mocy wyroku pauliańskiego bezskuteczna od samego początku względem wierzyciela - aby mógł się on zaspokoić z jej przedmiotu w drodze egzekucji. W relacji między, z jednej strony, dłużnikiem i osobą trzecią, a z drugiej strony,

wierzycielem, czynność ta nie może więc stanowić tytułu prawnego usprawiedliwiającego nabycie przez osobę trzecią korzyści, którą rozporządził dłużnik, przeznaczeniem bowiem tej korzyści jest użycie jej w celu zaspokojenia wierzyciela.

Nie ulega wątpliwości ze względu na konstytutywny charakter wyroku pauliańskiego, że uznanie przez sąd czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną względem wierzyciela z powodu jego pokrzywdzenia nie może stanowić tzw. rozstrzygnięcia przesłankowego w sprawie o zwrot wierzycielowi przez osobę trzecią bezpodstawnego wzbogacenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2005 r., II CK 412/04). Aby mogło zapaść orzeczenie uwzględniające roszczenie wierzyciela o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia przez osobę trzecią, musi też zapaść w stosunku do tej osoby orzeczenie uznające czynność prawną dłużnika za bezskuteczną względem wierzyciela.

Wyłania się jednak kwestia, czy w razie rozporządzenia przez osobę trzecią przedmiotem uzyskanego od dłużnika przysporzenia na rzecz innej osoby w okolicznościach niepozwalających na zastosowanie art. 531 § 2 k.c. wierzyciel może wytoczyć osobie trzeciej powództwo o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia dopiero po uzyskaniu prawomocnego wyroku pauliańskiego, czy też może wytoczyć to powództwo osobie trzeciej jednocześnie z powództwem pauliańskim; założeniem w tym ostatnim przypadku jest możliwość uwzględnienia powództwa o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia jedynie w razie zasadności powództwa pauliańskiego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011 r., III CZP 132/10).

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny opowiedział się za pierwszą ewentualnością.

Druga ewentualność znalazła wyraz, jakkolwiek bez bliższego uzasadnienia, w orzeczeniach Sądu Najwyższego z dnia: 13 maja 1974 r., III CRN 88/74; 27 lutego 2004 r., V CSK 272/03; 30 września 2004 r., IV CK 30/04; 12 czerwca 2008 r., III CZP 55/08.

Niejasne natomiast stanowisko w tej kwestii zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 lutego 2005 r., II CK 412/04. Po stwierdzeniu, że warunkiem *sine qua non*

żądania przez wierzyciela zasądzenia zapłaty od osoby trzeciej jest uprzednie uzyskanie przez wierzyciela prawomocnego wyroku, w którym czynność prawna osoby trzeciej z dłużnikiem zostanie uznana wobec wierzyciela za bezskuteczną, wyraził następnie pogląd, iż „nie ma przeszkód, aby wierzyciel obok zaskarżenia czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią wystąpił przeciwko osobie trzeciej także o zasądzenie na jego rzecz odpowiedniej kwoty”.

Na obecnym etapie postępowania w sprawie nie ma jednak potrzeby rozstrzygnięcia tej kwestii. Prawomocny wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 10 listopada 2011 r. nie został podważony w części dotyczącej uznania umowy darowizny zawartej przez dłużnika z pozwanym za bezskuteczną względem powoda (art. 527 § 1 i art. 531 § 1 k.c.). W sprawie przesłanka uznania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią za bezskuteczną względem wierzyciela została więc niewątpliwie spełniona.

W tej sytuacji naruszenie przez Sąd Apelacyjny przy rozpoznawaniu żądania zasądzenia od pozwanego zapłaty kwoty 3 494 068 zł przepisów art. 405 i 409 k.c. uzasadniało uwzględnienie skargi kasacyjnej strony powodowej i orzeczenie, zgodnie z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., jak w sentencji (pkt 1).

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego (pkt 3 sentencji) pozostawiono Sądowi Apelacyjnemu, zgodnie z art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.